

[Landbrugsministeren]

nomisk sammenbrud. Ordningerne har imidlertid ikke været tilstrækkelig langsigtede og der er behov for gennem en tilstrækkelig bred og langsigtet ordning at gøre noget ved landbrugets rentebyrde på længere sigt.

Målet har været at tilvejebringe en lettelse af landbrugets rentebyrde på op til 1,5 mia kr. årligt.

Dette mål er allerede delvis nået.

Landbrugets variabelt forrentede gæld er siden 1980 blevet nedbragt fra knap 22 mia kr. til 18 mia kr. (ekskl. momsgæld). Endvidere er diskontoen siden regeringens tiltrædelse i september 1982 faldet til 8,5 pct. Denne udvikling har alt i alt nedbragt rentebyrden for den variable gæld med 800-1.000 mill. kr. siden højdepunktet i 1980.

Det er regeringens opfattelse, at en yderligere indsats er nødvendig, og at denne indsats bør koncentreres på den fastforrentede gæld, hvor landmandens renteudgifter ikke er påvirket af det indtrådte rentefald. Udtalelser i den seneste tids debat vidner om, at der er enighed om denne målsætning blandt et bredt flertal af folketingets partier.

Lovforslaget om en rentesaneringsydelse tilsigter at tilvejebringe en sådan yderligere rentelettelse for den faste gæld af størrelsesordenen 400-450 mill. kr. årligt.

En sådan rentelettelse vil sammen med de midler, gældssaneringsloven stiller til rådighed, skabe grundlag for, at landbruget fremover kan klare sig selv, og at det vil kunne genvinde sin dynamik.

Forslagene, der som nævnt tilsigter at skabe et langsigtet grundlag for landbrugerhvervets fortsatte udvikling, må også ses i sammenhæng med forventningerne til kommende års prisstigninger i EF. Af en række årsager må det forventes, at landbrugspriserne inden for EFs landbrugspolitik kun i beskeden omfang vil stige i de kommende år. En løsning på landbrugets problemer kan således ikke forventes via prispolitikken, men må søges tilvejebragt gennem en nedbringelse af landbrugets omkostninger.

De foreliggende lovforslag er et væsentligt bidrag hertil.

Glistrup (FP):

Under henvisning til lovforslagets tekst og bemærkninger hertil tillader jeg mig som

ordfører for forslagsstillerne herved at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om vurdering af landets faste ejendomme. (Ejendoms-skattefritagelse for offentlige ejendomme).

(Lovforslag nr. L 206).

Camre (S):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om standning af Cheminovas forurening.

(Beslutningsforslag nr. B 107).

Jeg henviser i øvrigt til de bemærkninger, der ledsager beslutningsforslaget, og anbefaler det til tingets velvillige behandling.

Camre (S):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om undersøgelse og bekæmpelse af nitratforureningen.

(Beslutningsforslag nr. B 108).

Jeg henviser i øvrigt til de bemærkninger, der ledsager beslutningsforslaget, og anbefaler det til tingets velvillige behandling.

Skriftlig redegørelse:

Redegørelse af 11/5 83 til folketinget om byggeriets situation.

(Redegørelse nr. R 20).

Boligministeren (Bollmann):

Ved forespørgselsdebatten den 9. februar 1983 blev spurgt: »Hvad agter regeringen at gøre for at imødegå den katastrofale udvikling i beskæftigelsen inden for bygge- og anlægsområdet?«

Debatten sluttede med vedtagelse den 10. februar 1983 af et dagsordensforslag med følgende ordlyd: »Idet folketinget opfordrer regeringen til inden midten af maj at redegøre for udsigterne for beskæftigelse og aktivitet i byggeriet i vinteren 1983-84 og for, hvilke initiativer regeringen vil tage, går folketinget over til næste sag på dagsordenen.«

I. Den generelle samfundsøkonomiske situation.

[Boligministeren]

Som led i forespørgselsdebatten gjorde regeringen opmærksom på, at byggeriets situation bør ses i sammenhæng med den generelle økonomisk-politiske situation. Kun gennem en bedring af den generelle økonomiske tilstand er det muligt at skabe baggrunden for en bedre produktions- og beskæftigelse-situation i bygge- og anlægssektoren. Den opfattelse har regeringen fortsat. Derfor gives indledningsvis en kort oversigt over den aktuelle samfundsøkonomiske situation.

Overenskomstforhandlingerne er nu på stort set alle områder afsluttede med et resultat, der viser den fornødne ansvarlighed hos parterne på arbejdsmarkedet. *Løn- og prisudviklingen* forventes gennem 1983 og 1984 at blive markant afdæmpet i forhold til tidligere år.

Ser man på den *disponible realindkomst*, forventes denne for store indkomstgrupper at vise en svag stigning i 1983. *Renteniveauet* i Danmark er som bekendt faldet meget markant. Fra i eftersommeren 1982 at have været ca. 22 pct. er den effektive rente for realkreditobligationer nu nede på ca. 14 pct. p.a. I udlandet slog rentefaldet noget tidligere igen end herhjemme.

Denne udvikling i den danske rente, hvis betydning for byggeriet der senere skal vendes tilbage til, og i det udenlandske renteniveau har stor indflydelse på udviklingen i to andre centrale størrelser i den danske økonomi, nemlig *underskuddene på statsfinanserne og på betalingsbalancen*.

For statsfinanserne vil rentefaldet betyde en positiv udvikling, når renteudgifterne på nye lån falder. Dette får således først virkning i 1984. Hertil kommer rentefaldets betydning for et ændret konjunkturforløb med vækst i produktion og beskæftigelse.

Det lavere udenlandske renteniveau medfører, at yderligere stigning i renteudgifterne til udlandet i 1983 måske kan undgås. Energifrisudviklingen og den afdæmpede økonomiske udvikling i Danmark i 1983 betyder endvidere, at der kan regnes med et betydeligt fald i betalingsbalanceunderskuddet, der dog fortsat vil være stort.

Den her beskrevne økonomiske udvikling og de tendenser, der ligger bag, er generelt afgørende for vurderingen af, hvorledes udviklingen i det kommende halve til hele år vil forløbe i byggesektoren.

Regeringens økonomiske politik må efterhånden forventes at give en positiv efterspørgselsreaktion hos de mennesker, som har haft planer om at ændre på deres nuværende boligsituation, herunder at etablere sig i en ny bolig.

II. Byggesektorens forhold – de seneste tendenser.

Den samlede *beskæftigelse* ved byggevirk-somhed i februar 1983 lå på et niveau ca. 5.000 personer lavere end ved den tilsvarende tælling 1 år tidligere, jfr. nedenstående oversigt, hvor der er foretaget korrektioner for vejrlig, ferie m.v.

Beskæftigelse ved byggevirk-somhed

(1.000 personer)	Ny- og tilbygning	Reparation, vedligeholdelse og ombygning	Byggevirk-somhed i alt
1981: februar	36,8	49,8	86,6
maj	39,4	54,0	93,4
august	38,8	58,1	96,9
november	35,3	53,5	88,8
1982: februar	27,3	48,2	75,4
maj	32,4	49,3	81,7
august	33,0	53,4	86,4
november	30,1	55,2	85,3
1983: februar	25,3	45,0	70,3

Ved tællingerne i februar, maj og august 1982 var faldet i beskæftigelsen 10.000 perso-

ner i forhold til året før. Ved novembertæl-

[Boligministeren]

lingen var det 3.000 personer.

Der er således tegn på, at de sidste mange års fald i beskæftigelsen i byggesektoren nu er afdæmpet en smule. Endnu er der imidlertid ikke via beskæftigelsestællingerne tegn på en bedring i beskæftigelsen, og samtidig må det erkendes, at det nuværende niveau er utilfredsstillende lavt.

Omkring $\frac{2}{3}$ af beskæftigelsen i byggebranchen kan henføres til aktiviteter inden for reparation, vedligeholdelse og ombygning, mens kun ca. $\frac{1}{3}$ er beskæftigede ved egentligt nybyggeri. Mens der ved de tidligere tællinger har været en klar tendens til faldende beskæftigelse ved nybyggeri (i forhold til året før) og stort set fastholdt beskæftigelse ved reparation m.v., synes billedet nu i nogen grad at være vendt. Sammenlignes februar 83 og februar 82, kan af det samlede fald på ca. 5.000 personer henføres ca. 3.000 til reparation m.v.

Arbejdsløshedsprocenterne for de faglærte arbejdere i byggebranchen lå i de sidste måneder i 1982 på et niveau 2-3 procentpoint

lavere end året før. Denne tendens holdt sig de første måneder i 1983, jfr. nedenstående oversigt, men i marts skiftede billedet, således at arbejdsløshedsprocenten nu ligger på et lidt højere niveau end året før.

Månedlige arbejdsløshedsprocenter for faglærte byggearbejdere.

	1982 pct.	1983 pct.
januar	27,3	24,6
februar	28,0	26,8
marts	26,4	27,7
april	24,3	26,7

Det samlede påbegyndte byggeri i perioden 4. kvartal 1981 til 4. kvartal 1982 er vist i nedenstående tabel, idet det dog bemærkes, at tallene for 1982 er foreløbige. Det fremgår heraf, at de samlede påbegyndelser i 4. kvartal 1982 var en smule lavere end i tilsvarende kvartal året før.

Påbegyndt byggeri pr. kvartal (1.000 m²).

	1981		1982		
	4. kv.	1. kv.	2. kv.	3. kv.	4. kv.
Helårsbeboelse	378	292	536	454	383
Produktion	321	412	608	470	341
Administration	132	141	153	186	117
Kultur	77	71	97	70	41
Øvrige	179	126	257	202	156
I alt	1.088	1.042	1.650	1.382	1.037

Heller ikke fordelingen på enkelte typer byggeri har udvist de store udsving, idet der dog bemærkes en tendens til stigning i byggeri til beboelse og produktion og et fald for administration og kultur.

For så vidt angår *boligbyggeriet* foreligger der på nuværende tidspunkt foreløbige tal for januar og februar måneder. Disse tal viser, at såvel udstedte byggetilladelser som påbegyndelserne i årets 2 første måneder lå på stort set samme niveau som året før.

Som det fremgår af ovenstående korte gennemgang af de seneste statistiske opgørelser m.h.t. beskæftigelse, arbejdsløshed og byggevirkksomhed, tyder meget på, at faldet i

byggebranchens produktion og beskæftigelse er blevet afsvækket noget i slutningen af 1982. Selv om der er tegn på stabilisering, viser konjunkturtallene på den anden side endnu ikke en egentlig stigende aktivitet, når der ses bort fra de sæsonsvingninger, der i høj grad præger byggebranchen.

Vendes blikket imod *byggeriets omkostninger*, er der imidlertid mere grund til optimisme.

Først og fremmest er obligationsrenten som nævnt faldet fra omkring 22 pct. p.a. medio 1982 til omkring 14 pct. i begyndelsen af maj.

[Boligministeren]

Også pengeinstitutternes byggelånsrente er reduceret væsentligt, om end ikke i samme grad som obligationsrenten – endnu.

Hovedsagelig som følge af rentefaldet er de årlige nettoudgifter (inkl. udgifter til varme og ejendomsskatter) for et typisk nyopført parcelhus blevet reduceret med 15–20 pct. fra 1. april 1982 til 1. april 1983. Hovedparten af faldet er sket i begyndelsen af indeværende år.

Typisk har der således været tale om et fald på (netto) over 1.000 kr. pr. måned – på trods af fortsat stigende byggeomkostninger.

Siden begyndelsen af 1980 har nettoudgiften ved indflytning i et nyopført parcelhus været generelt stigende som følge af kombinationen af stigende byggeomkostninger og stigende rente. I samme periode kan det skønnes at nettoudgiften ved indflytning i et eksisterende parcelhus har været stort set uændret (eller svagt faldende) som følge af faldende kontantpris og stigende rente. I perioden primo 1980 til medio 1982 kan det således skønnes at nettoudgiften for et eksisterende hus blev reduceret med 30–35 pct. i forhold til nettoudgiften for et tilsvarende nyopført hus.

Det kan forventes, at denne forskel vil blive væsentligt indsnævret i 1. halvår 1983 som følge af de stigninger i kontantpriserne, der har kunnet spores i de første måneder af 1983.

III. Udsigterne for resten af 1983 og 1984.

Det generelle investeringsklima for bygge- og anlægssektoren er igennem det sidste halvår markant forbedret. Afdæmpningen af inflationstakt og lønudvikling samt ikke mindst det særdeles kraftige rentefald indebærer, at der er skabt baggrund for et skift i udviklingen, der vil kunne medvirke til mere varigt at sikre en generel produktions- og beskæftigelsesfremgang i den private sektor.

Det forbedrede investeringsklima må påregnes over en periode at indebære forøget aktivitet og beskæftigelse i bygge- og anlægssektoren. Dermed er der udsigt til, at den kraftige opbremsning i investeringerne vil aftage og blive vendt til en vækst.

Imedens denne omstilling har stået på, har regeringen fundet det væsentligt at støtte investeringerne af hensyn til den hårdt ramte byggesektor, dennes beskæftigelse og produk-

tionskapacitet på længere sigt og ud fra ønsket om fortsat at forbedre befolkningens boligforhold.

Et væsentligt argument har herudover været ønsket om at skabe baggrund for en fortsat udvidelse af byggesektoren, hvilket også må siges at være lykkedes. Byggeeksporten ligger nu skønmæssigt på et størrelsesniveau på 12 mia kr.

For nybyggeriets vedkommende gælder det, at næsten $\frac{3}{4}$ af nybyggeriet – eller 15.800 boliger – modtager rentestøtte m.v. Dette store støttede boligbyggeri, der har været gældende i 1982 og 1983, foreslås fastholdt for 1984.

Et andet område, hvor regeringen har fastholdt en massiv støtte, er sanering og byfornyelse. Her er der endog sket en vis udvidelse af aktiviteten. Sammen med støtten til energibesparende foranstaltninger efter varmesynsloven er der tale om, at omkring 30 pct. af reparations- og vedligeholdelsesvirksomheden i den seneste periode er gennemført med støtte, hvilket har medvirket til stort set at opretholde den meget store beskæftigelse inden for dette område.

Den positive udvikling i byggeeksporten søges fremmet ved de afsatte ekstra midler i investeringsfremmeprogrammet.

Ved en mere konkret vurdering af udsigterne for byggeriets situation for resten af 1983 og begyndelsen af 1984 må udgangspunkt tages i antagelser om den forventede udvikling i de elementer, som bestemmer efterspørgslen efter byggeriets produkter. Dette gælder naturligvis også for den aktivitet, som måtte udgå fra den fornyede efterspørgsel efter ejerboliger.

Som de væsentligste efterspørgselsbestemende faktorer kan her fremdrages udviklingen i den disponible realindkomst, renten samt den enkeltes sikkerhed for at bevare sin beskæftigelse og dermed fulde indkomst.

Gennem den økonomiske politik, som regeringen har tilrettelagt, må det forventes, at den disponible realindkomst vil vise en svagt stigende tendens i den kommende tid. Denne tendens vil i sig selv virke efterspørgselsfremmende for private ejerboliger, bl.a. hos ejere, der ønsker at skifte til en bedre bolig.

En fastholdelse af den udvikling, der i den seneste tid har kunnet konstateres for renteniveauet, forudsætter en fortsat afdæmpet prisudvikling. Også en fast kronekurspolitik

[Boligministeren]

vil trække i denne retning, ligesom udviklingen på de internationale kapitalmarkeder vil have stor betydning – samt realisering af regeringens målsætning om at nedbringe underskuddene på betalingsbalance og statsfinansier.

Som potentiel efterspørger efter privat boligbyggeri må man således – på baggrund af det indtrufne rentefald – anlægge en optimistisk vurdering af den nærmeste fremtid. Der er dog en række forhold, der kan medvirke til, at et opsving i byggeriet kan blive forsinket i forhold til den økonomiske udvikling i øvrigt og betyde, at opsvinget vil komme mere gradvis.

Herunder kan det nævnes, at rentefaldet synes at være gået hånd i hånd med forventninger hos de potentielle efterspørgere/købere om et fald i inflationen. Dette kan betyde, at man vil opleve faldet i begyndelsesydelser som væsentligst af likviditetsmæssig karakter, mens de samlede reale udgifter over tiden ved anskaffelsen af en ny ejerbolig måske ikke forventes at være ændret væsentligt endnu.

Interessen for nybyggeri er endvidere påvirket af markedet for eksisterende ejerboliger. Først ved en tilstrækkelig lille prisforskel mellem nybyggeri og eksisterende ejerboliger vil der komme gang i nybyggeriet. Som allerede påpeget er den nødvendige indsnævring allerede i vidt omfang sket. Det kan dog ikke afvises, at der resterer en bestand af usolgte huse, hvis tilstedeværelse lægger en vis dæmper på nybyggeriet.

Det kan nævnes, at byggesektoren må forventes at få en vis stimulans gennem øget efterspørgsel efter nye fritidshuse – jfr. de forbedrede belåningsregler herfor, som regeringen har foreslået folketinget at gennemføre.

Også den seneste konjunkturstatistik fra Danmarks Statistik over forventede investeringer i industrien viser en positiv tendens.

Der findes således ikke sikre holdepunkter for en nærmere vurdering af, *hvornår* det forbedrede investeringsklima vil omsætte sig i forøget bygge- og anlægsaktivitet. Rentefaldet er af forholdsvis ny dato og har derfor endnu ikke sat sig spor i det registrerede påbegyndte byggeris omfang.

Boligministeriet har foretaget et rundspørge til en række kommuner af forskellig størrelse og type. Det samlede indtryk herfra er,

at der både er en stigende interesse (flere personlige og telefoniske henvendelser til kommunerne) og et stigende antal ansøgninger om byggetilladelse til nyt privat boligbyggeri. Der synes at være en nogenlunde uændret interesse for tilbygning m.v. For erhvervsbyggeriet synes der at været meget spæde tegn på en forøget aktivitet.

Mere markant synes at være stigende interesse for og salg af grunde i mange af kommunerne. En enkelt stor kommune havde solgt over 150 grunde inden for de seneste måneder.

Byggeriets beskæftigelsesmæssige situation må således påregnes i resten af 1983 og i 1984 at ville være præget af et vist opsving i nybyggeriet. På den anden side vil der – bortset fra en stimulans fra udvidelsen af støtten til boligforbedringer efter byfornyelsesloven samt de øgede hensættelser i udlejningsboligsektoren og en vis stigning i tilbygningsarbejder m.v. som følge af rentefaldet – under ét udgå en negativ beskæftigelseseffekt for reparations- og vedligeholdelsesområdet. Dette følger bl.a. af, at tilskudsprocenterne til energibesparende foranstaltninger i bygninger (varmesynsloven) reduceres ved udgangen af august 1983.

Der er derfor en risiko for, at byggeaktiviteten midlertidigt – sent på året 1983 og i begyndelsen af 1984 – vil indebære en reduktion i beskæftigelsen som følge af, at nybyggeriet er væsentlig mindre arbejdskraftintensivt end reparations- og vedligeholdelsesvirksomhed. Hertil kommer, at der fra det kommunale bygge- og anlægsområde må påregnes at udgå en ikke uvæsentlig negativ beskæftigelseseffekt. Samtidig hermed vil investeringerne i olie- og gassektoren dog være stort set uændrede.

Efter regeringens opfattelse bliver der med de høje kvoter for det støttede byggeri og det væsentligt forbedrede økonomiske klima for det private boligbyggeri og erhvervsbyggeriet gjort, hvad der er muligt for at sikre beskæftigelsen i byggesektoren. Iværksættelse af yderligere initiativer kan næppe undgå tidsmæssigt at falde sammen med det forventede opsving i det private boligbyggeri og erhvervsbyggeriet – et opsving, efter hvilket beskæftigelsesnedgangen vil blive imødegået eller kun vil blive af forholdsvis begrænset størrelsesorden. Herved sikres tillige bedst, at

[Boligministeren]

man ikke kommer ind i en udvikling, der ikke er holdbar på længere sigt.

Regeringen følger naturligvis udviklingen i beskæftigelse og byggeaktivitet meget nøje, især på baggrund af den usikkerhed i bedømmelsen, der fortsat præger konjunktur-billedet.

Den første sag på dagsordenen var:

1) Spørgsmål om meddelelse af orlov til og indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmedlem Niels Anker Kofoed.

Formanden:

Den pågældende har søgt om orlov i henhold til forretningsordenens § 42, stk. 3, litra d, jfr. stk. 4, på grund af midlertidig udsendelse i offentligt hverv.

Hvis ingen gør indsigelse, vil jeg betragte det som vedtaget, at der meddeles den pågældende orlov som ansøgt fra og med den 16. maj 1983, og at stedfortræderen indkaldes som midlertidigt medlem. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

2) Indstilling fra udvalget til valgs prøvelse.

Forhandling

Annelise Gotfredsen (KF):

Folketinget har nu vedtaget at meddele orlov til et medlem og at indkalde stedfortræderen.

Som ordfører for udvalget til valgs prøvelse skal jeg tillade mig at gøre indstilling om, at stedfortræderen godkendes som midlertidigt medlem af folketinget.

Hr. *Niels Anker Kofoed* er valgt i Bornholms amtskreds, og i anledning af hans orlov indkaldes eneste stedfortræder for venstre i denne amtskreds, gårdejer *Knud Andersen*.

Udvalget til valgs prøvelse har i et møde den 10. ds. behandlet denne sag, og jeg kan herefter på udvalgets vegne afgive følgende

Indstilling

Gårdejer Knud Andersen godkendes som midlertidigt medlem af folketinget fra og med den 16. maj 1983.

Afstemning

Udvalgets ovenstående indstilling vedtoges enstemmigt med 124 stemmer.

Den næste sag på dagsordenen var:

3) Tredje behandling af lovforslag nr. L 92:

Forslag til lov om ændring af lov om stats-tilskud m.v. til zoologiske haver.

(Fremsat 17/12 82. Første behandling 21/1 83. Betænkning 4/5 83. Anden behandling 6/5 83. Tillægsbetænkning 6/5 83).

Der var stillet 1 ændringsforslag i tillægsbetænkningen.

Uden for tillægsbetænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Ændringsforslaget sattes først til forhandling.

Forhandling

Søren Hansen (S):

Ændringsforslaget mildner luften for de klippede får, geder, aber og elefanter, der går rundt i de zoologiske havers bure og indhegninger. Til gengæld blev luften ikke mildnet for de mennesker, der arbejder i de zoologiske haver.

Forslaget er altså en erkendelse af, at omkostningsudviklingen går sådan, at de 4 pct. ikke er nok til hverken dyr eller mennesker, men da socialdemokratiet er et dyrevenligt parti, agter vi at stemme for det stillede ændringsforslag.

Da vi til gengæld også er menneskevenlige, agter vi at stemme imod loven, som ikke yder retfærdighed i forhold til den udvikling, som sker på løn- og prisområdet, i forhold til de mennesker, der har deres arbejde på disse steder.

Ingerlise Koefoed (SF):

Jeg skal ikke fortsætte allegorierne, men bare sige, at dyrevenlige eller ikke-dyrevenlige, så mener vi, at ændringsforslaget imødekommer en lille smule af det, som vi havde